

Belgijske godine s. Fides Vidaković

*Mr. sc. Ivan Armanda**

Sažetak

U članku se na temelju arhivskih i objavljenih izvora prikazuje djelatnost s. Fides Vidaković (1921.-2003.), redovnice iz Družbe sestara Naše Gospe, u Belgiji. Prvo je sažeto prikazan njezin životopis i djelatnosti, a potom se detaljno opisuju razlozi za odlazak u Belgiju. Tamo je s. Fides otišla s prvim sestrama 1952. te s njima vodila domaćinstvo u premonstratskoj opatiji Bois-Seigneur-Issac do 1956. Potom odlazi u svećenički Collège u Liègeu, gdje je ostala do 1959., kada se vratila u Zagreb. Vršeći u obje ustanove službu prve predstojnice sestarskih zajednica, snažno je utjecala na formiranje i organizaciju rada i života u tim zajednicama. Iz Belgije se nerijetko javljala u glasilu Zvona iz daljine, što su ga od 1953. u Zagrebu objavljivale sestre Naše Gospe. Također se povezala s belgijskim sestrama Naše Gospe, što joj je omogućilo bolje upoznati povijest i karizmu Družbe sestara Naše Gospe, te tim iskustvom obogatiti hrvatske sestre.

Ključne riječi: Fides Vidaković, Družba sestara Naše Gospe, Belgija, opatija Bois-Seigneur-Issac, Liège, Zvona iz daljine.

Uvod

Lik i djelo s. Fides Vidaković (1921.-2003.), redovnice iz Družbe sestara Naše Gospe, nisu nepoznati među vojvodanskim Hrvatima. Istaknula se kao pjesnikinja, autorica članaka s područja teologije posvećenoga života, ekumenskim zalaganjima i publicističkim radom, te odigrala značajnu ulogu u povijesti svoje redovničke zajednice i u općoj povijesti ženskoga redovništva na području bivše Jugoslavije. Nавlastito je ostao zapamćen njezin primjer poniznog i požrtvovnog služenja Bogu i blišnjima, te slika uzorne redovnice koju je ostavila za sobom. Ne čudi stoga što i deset godina nakon njezine smrti lik i djelo s. Fides Vidaković pobuđuju interes, koji prelazi granice zavičajnoga kraja i redovničke zajednice kojoj je pripadala. Rezultat

* Leksikografski zavod Miroslav Krleža – Zagreb

takvoga interesa jest i ovaj članak koji obrađuje djelovanje s. Fides u Belgiji od 1952. do 1959. Razlog za odabir ovoga razdoblja leži u činjenici da je nemoguće u jednom članku prikazati čitav njezin život i mnogostruke djelatnosti, pa sam stoga odlučio opisati ono razdoblje njezina života koje je vjerojatno najslabije poznato. Prethodno sam ipak u kratkim crtama prikazao njezin životni put i djelatnosti, služeći se ponajviše izvornom građom sačuvanom u arhivu Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu.

Kratki životopis s. Fides Vidaković

S. Fides Vidaković, krsnim imenom Ružica, rođena je 7. lipnja 1921. u Subotici od oca Fele, po zanimanju trgovca, i majke Ane rođene Černetić.¹ Od šk. god. 1927./28. do šk. god. 1930./31. Ružica je pohađala Rimokatoličku osnovnu školu u Subotici, koju su vodile redovnice iz Družbe sestara Naše Gospe.² Potom je u rodnom gradu od šk. god. 1931./32. do šk. god. 1934./35. završila četiri razreda Rimokatoličke građanske škole.³ Osjetivši duhovni poziv stupila je 25. rujna 1935. u rodnom gradu u Družbu bačkih siromašnih sestara učiteljica od Naše Gospe.⁴ Sestre su je poslale u Novi Sad, gdje je šk. god. 1935./36. pohađala drugi razred Ženske realne gimnazije.⁵ Prvi razred gimnazije vjerojatno je privatno polagala.⁶ Iz Novoga Sada vratila se u Suboticu i od šk. god. 1936./37. do šk. god. 1937./38. na Ženskoj realnoj gimnaziji završila treći i četvrti razred i potom položila „niži tečajni ispit“.⁷

Nakon završene gimnazije Ružica odlazi u Zagreb gdje je od šk. god. 1938./39. do šk. god. 1941./42. s izvrsnim uspjehom završila četiri razreda Privatne učiteljske škole sestara milosrdnica s pravom javnosti te u srpnju 1942. položila učiteljski ispit zrelosti.⁸ U međuvremenu je od 24. rujna 1941. do 15. kolovoza 1942. u matičnoj kući Družbe u Zagrebu obavila postulaturu. Redovničko odijelo obukla je 15. kolo-

¹ Usp. Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu (dalje: ADSNG), Spisi s. Marije Fides Vidaković (dalje: SMFV), *Izvod matice rođenih*. Subotica, 31. VIII. 1927.

² Usp. SMFV, *Svedočanstvo*, Subotica, 28. VI. 1931.

³ Usp. SMFV, *Svjedodžba o završnom ispitu*, Subotica, 28. VI. 1935.

⁴ Usp. ADSNG, *Matrikula Družbe sestara „Naše Gospe“ – Zgb.*, br. 239.

⁵ Usp. SMFV, *Godišnje svedočanstvo*, Novi Sad, 4. VI. 1936.

⁶ U *Osobniku* s. Fides Vidaković iz doba Nezavisne Države Hrvatske piše da je privatno pohađala prva dva razreda gimnazije, no iz svjedodžbe iz novosadske Ženske realne gimnazije očito je da drugi razred nije pohađala privatno. Svjedodžbu prvoga razreda gimnazije nisam pronašao među ostavštinom s. Fides Vidaković, pa stoga zaključujem da je prvi razred pohađala privatno (usp. SMFV, *Osobnik*).

⁷ Usp. SMFV: *Godišnje svedočanstvo*, Subotica, 28. VI. 1937.; *Godišnje svedočanstvo*, Subotica, 14. V. 1938.; *Osobnik*; *Svedočanstvo o nižem tečajnom ispitu*, Subotica, 17. VI. 1938.

⁸ U SMFV sačuvane su sljedeće svjedodžbe i izvještaji s. Fides Vidaković s učiteljske škole u Zagrebu: *Godišnje svedočanstvo*, Zagreb, 28. VI. 1939.; *Izvještaj*, Zagreb, 31. I. 1940.; *Godišnja svjedodžba*, Zagreb, 28. VI. 1940.; *Izvještaj*, Zagreb, 31. I. 1941.; *Svjedodžba u spomen prve školske godine u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj*, Zagreb, 13. VI. 1941.; *Izješće*, Zagreb, 31. I. 1942.; *Godišnja svjedodžba*, Zagreb, 4. VII. 1942.; *Svjedočba o učiteljskom ispitu zrelosti*, Zagreb, 18. VII. 1942.

voza 1942. i započela novicijat pod redovničkim imenom s. Marija Fides.⁹ Po isteku godine kušnje položila je 15. kolovoza 1943. prve redovničke zavjete,¹⁰ a 15. kolovoza 1949. i doživotne.¹¹

Nedugo nakon polaganja prvih zavjeta s. Fides je 31. kolovoza 1943. preuzela službu učiteljice na pučkoj školi u Taborskom i privremene učiteljice na pučkoj školi u Pregradi.¹² Učiteljsku službu u Taborskom obavljala je sve dok kao redovnica nije postala nepoželjna komunističkim vlastodršcima, koji su je otpustili u srpnju 1947.¹³ Nakon toga je premještena u Zagreb, gdje je do 1951. vršila službu učiteljice novakinja, te od 1950. do 1952. na Bogoslovnom fakultetu studirala teologiju.¹⁴

Od 1953. s. Fides je boravila u Belgiji, o čemu ćemo opširnije govoriti u nastavku ovoga članka, a 1959. vratila se u matičnu kuću Družbe u Zagrebu. Tu joj je iduće godine ponovno povjerena služba učiteljice novakinja,¹⁵ te ju je vršila do početka kolovoza 1962.¹⁶ Ujedno je od 1961. do 1967. bila predstojnica matične kuće Družbe u Zagrebu, a potom je od 1969. do 1981. kroz dva mandata bila vrhovna poglavarica Družbe. Pokrenula je 1970. izdavanje glasnika svoje Družbe *Kronograf*, koji prestaje izlaziti 1975. kada ujedno pokreće novi glasnik pod nazivom *Zov*. Bila je prva predsjednica Unije viših redovničkih poglavarica Jugoslavije i članica Eku-menskoga vijeća Biskupske konferencije Jugoslavije.

Po isteku drugoga mandata vrhovne poglavarice, s. Fides je 22. kolovoza 1981. iz matične kuće premještena u samostan u Remetama.¹⁷ Tamo je od 19. listopada 1981. do 12. rujna 1984. ponovno vršila službu učiteljice novakinja,¹⁸ a potom je početkom listopada preuzela službu kućne poglavarice.¹⁹ Po isteku trogodišnjega mandata, 2. kolovoza 1987. imenovana je poglavaricom sestarske zajednice pri Bis-

⁹ Usp. *Matrikula*, br. 239. Fides u prijevodu s latinskoga znači vjera.

¹⁰ Usp. SMFV, *U ime Oca i Sina i Duha Svetoga*, Zagreb, 15. VIII. 1943. Vlastoručni obrazac zavjetovanja.

¹¹ Usp. SMFV, *U ime Oca i Sina i Duha Svetoga*, Zagreb, 15. VIII. 1949. Vlastoručni obrazac zavjetovanja.

¹² Usp. SMFV, Ministarstvo narodne prosvjete u Zagrebu, Odjel za pučku nastavu s. M. Fides Ružići Vidaković, Zagreb, 26. VIII. 1943. Na poledini toga dokumenta nalaze se podaci o stupanju na službu i polaganju prisege, koje je 15. rujna 1943. zapisao i potpisao upravitelj Kotarske oblasti Pregrada Mirko Kovač.

¹³ Usp. SMFV, Okružni narodni odbor Varaždin, Tajništvo – Personalni odsjek s. M. Fides Ružići Vidaković, Varaždin 24. VI. 1947.

¹⁴ Usp.: ADSNG, *Kronika Novicijata 1943.-944. – 1953.* Dne 15. VIII. 1951.; *Matrikula*, br. 239.

¹⁵ Usp. ADSNG, *Kronika novicijata 1960.-68. g.* Dne 5. VIII. 1960.

¹⁶ Usp. Isto, dne 5. VIII. 1962.

¹⁷ Usp. SMFV S. M. Consolata Rajković s. M. Fides Vidaković, Zagreb, 22. VIII. 1981.

¹⁸ Usp.: SMFV, S. M. Consolata Rajković s. M. Fides Vidaković, Zagreb, 19. X. 1981.; ADSNG, *Kronika Novicijata od 1980. do 1986.*, dne 12. IX. 1984.

¹⁹ Usp. ADSNG, *Kronika zajednice u Remetama 1982. 1983. 1984.* Nepaginirano, dne 13. IX. 1984.

kupijskome ordinarijatu u Subotici, što je podrazumijevalo premještaj u rodni grad.²⁰ Tu joj je 1990. drugi put povjerena služba kućne poglavarice,²¹ a potom je 5. kolovoza 1993. premještena za poglavaricu samostana Anuncijata, također u Subotici.²² Po isteku toga mandata s. Fides od 1996. više nije vršila upravne službe. Preminula je 31. ožujka 2003. u Subotici u 82. godini života i 60. redovništva, a pokopana je 3. travnja na Bajskom groblju. Sprovodne obrede i misu zadušnicu nakon pogreba predvodio je subotički biskup Ivan Péntes uz sudjelovanje više svećenika i redovnica, te većeg broja rodbine i vjernika. Od pokojnice su se prigodnim govorima oprostili mjesni župnik Bela Stantić i vrhovna poglavarica Družbe sestara Naše Gospe Nada Šestak.²³

S. Fides od mladih je dana pisala poeziju, 1970. objavila je prvu zbirku pjesama naslovljenu *Krijesovi dubina*, a 2001. i veću zbirku pod naslovom *Hvalospjevi nade*. Pjesme su joj uvrštene u zbirku *Duhovna poezija* (Đakovo 1996.), u treći svezak antologije poezije nacionalnih manjina i etničkih zajednica u Srbiji *Trajnik* (Smederevo 2009.) i u zbirku lirskih zapisa sestara Naše Gospe *Na dlanu* (Zagreb 1997.). S francuskoga je prevela zbirku pjesama *Blaženi siromašni* autora Jeana Galota (Zagreb 1977.). Pjesme, putopisi, prijevodi, članci i razni prilozi vjerske tematike objavljeni su joj u publikacijama: *Zvona iz daljine* (Zagreb 1953.-1956.), *Effatha* (Zagreb 1969., 1970., 1974.), *Kronograf* (Zagreb 1970.-1975.), *Subotička Danica* (Subotica 1971., 1972., 1984., 1985., 1989.-2002.), *Zov* (Zagreb 1975.-1990., 1992.-1994., 1998.), *Zbornik redovničkog tjedna* (Zagreb 1975.-1977.), *8. savjetovanje o redovničkom odgoju* (Zagreb 1979.), *Bačko klasje* (Subotica 1980., 1986., 1988.-1993.), *XI. savjetovanje redovničkih odgojiteljica* (Zagreb 1983.), *Bilten pastoralne kulture* (Rijeka 1985.), *Zbornik „Ivan Antunović“*, sv. 1-4 (Subotica 1990., 1992., 1994.), *Kolo* (Zagreb 1995.), *Glasilo Družbe sestara Naše Gospe* (Zagreb 1993.-1995., 1997.-2000., 2004., 2007.-2009.), *Majka Beata Milašin (1916.-1996.)* (Zagreb 1997.), *Zvonik* (Subotica 1997., 1998., 2004.) i *Vijenac* (Zagreb 2009.).

Razlozi i pripreme za odlazak u Belgiju

Prisiljene teškim poslijeratnim prilikama u komunističkoj Jugoslaviji, sestre Naše Gospe nisu više mogle djelovati u odgojno-obrazovnim ustanovama. Redovnice koje su bile zaposlene u državnim službama redom su dobivale otkaze, pa su se stoga, pod vodstvom časne majke Anđeline Kujundžić²⁴, uglavnom usmjerile na

²⁰ Usp. SMFV, S. M. Admirata Miklaužić s. M. Fides Vidaković, Zagreb, 2. VIII. 1987.

²¹ Usp. SMFV, S. M. Admirata Miklaužić s. M. Fides Vidaković, Zagreb, 28. VI. 1990.

²² Usp. SMFV, S. M. Admirata Miklaužić s. M. Fides Vidaković, Zagreb, 5. VIII. 1993.

²³ Više podataka o njezinoj smrti i pogrebu donosi *Glasilo Družbe sestara Naše Gospe*, X (2003.) 2, str. 17-21.

²⁴ S. M. Anđelina Kujundžić (Subotica, 1912. – Subotica, 2010.) u novicijat je stupila 1935. Realnu gimnaziju završila je u Novom Sadu 1939., a Visoku pedagošku akademiju u Zagrebu 1944. U Zagrebu je bila prefekta kandidatice (1939.-1942.), poglavarica matične kuće (1942.-1946.), druga vrhovna poglavarica Družbe (1946.-1958.) i zamjenica vrhovne poglavarice Družbe (1958.-1964.), a u Remetama kućna poglavarica (1964.-1967.). Od 1967. boravila je u Subotici, od 1984. u Re-

župni apostolat, koji je podrazumijevao sviranje u crkvama, vođenje župnih zborova, uređivanje crkava te pomoć župnicima u vođenju kućanstava. Uza sve to sestre su mnogo oskudijevale u svim zajednicama, te su bile među siromašnijim redovničkim zajednicama u Jugoslaviji, zbog čega se današnji kandidat za oltar fra Ante Antić²⁵ na sve načine trudio kako bi im pomogao, čak i preko svojih prijatelja i poznanika u inozemstvu.²⁶ Svjedoči to s. Beata Milašin²⁷, koja se prisjeća Antićevih praktičnih zalaganja oko pronalaska posla koji bi sestrama donosio bar malo prihoda: „Teške godine nakon Drugoga svjetskog rata, kada su Družbi bile oduzete škole u kojima su sestre uglavnom kao učiteljice radile, stvorile su posebne okolnosti, koje su bile i novi izazovi za nove pothvate u činjenju svakoga mogućeg dobra. Teške poratne prilike, u kojima nije manjkala samo tjelesna hrana, nego jednako tako i duhovna, ponukale su poglavarstvo Družbe da se prihvate posla oko prepisivanja (na običnom stroju za tipkanje) različitih duhovnih sadržaja u obliku predavanja, egzorti, molitava i sl. S takvim radom sestre su počele nakon 1950. godine, a jedan od glavnih poticatelja i potrebnika za tu vrstu ‘apostolata’, bio je fra Ante Antić“ (Milašin 1997, 60)²⁸.

Neimaština s kojom su sestre bile suočene dovodila je u pitanje i sam opstanak Družbe, pa je časna majka Anđelina Kujundžić hitno trebala pronaći način da se situacija popravi. Prisjećajući se toga, sama piše kako je sestrama, preko njihova prijatelja isusovca Petra Hesa iz Beograda, stigla ponuda iz premonstratske opatije Bois-Seigneur-Issac u Belgiji da dođu tamo i preuzmu vođenje domaćinstva. No, odluka o tako velikom koraku nije se smjela naglo donositi. Sama časna majka Anđelina Kujundžić piše kako je nakon ponude uslijedilo dugotrajno informiranje i savjetovanje. Također naglašava da je uprava Družbe bila svjesna kako odlazak u nepoznato ujedno predstavlja rizik, ali i taj rizik obećavao je sestrama više negoli komunistička Jugoslavija. Osim mogućnosti da vlastitim radom osiguraju sebi opstanak, sestre su

metama i od 1988. do kraja života u Subotici. Više o njoj povodom smrti donosi *Glasiilo Družbe sestara Naše Gospe*, 17 (2010.) 3, str. 17-22.

²⁵ Fra Ante Antić (Šepurina na Prviću, 1893. – Zagreb, 1965.) stupio je 1911. u Franjevačku provinciju Presvetoga Otkupitelja, prve zavjete je položio 1912., a za svećenika je zaređen 1917. Bio je poznati odgojitelj, duhovnik i ispovjednik. Za života je uživao glas svetosti, a 1984. pokrenut je postupak za njegovu beatifikaciju. Bio je jako povezan s Družbom sestara Naše Gospe, posebno s vrhovnim poglavaricama Anđelinom Kujundžić i Beatom Milašin (Kapitanović 2004).

²⁶ Usp. V. Kapitanović, *Kristu suobličen*, str. 218-219.

²⁷ S. M. Beata Milašin (Subotica, 1916. – Zagreb, 1996.) u Družbu bačkih siromašnih sestara učiteljica Naše Gospe primljena je 1931., a u novicijat je stupila 1937. Djelovala je kao učiteljica na sestarskoj Pučkoj školi u Subotici od 1938., a 1941. iz okupirane Bačke je emigrirala u Zagreb. Kratko je djelovala u sirotištu u Brezovici (1941.-1942), bila je učiteljica novakinja (1942.-1946.; 1952.-1958.), prva savjetnica i zamjenica vrhovne poglavarice (1946.-1952.), treća vrhovna poglavarica Družbe sestara Naše Gospe (1958.-1969.) i neposredna prethodnica s. Fides Vidaković na toj službi, i vrhovna ekonomica Družbe (1969.-1975.). Više o njoj vidi u: *Majka Beata Milašin (1916. – 1996.). Život, zapisi i sjećanja*. Uredila s. Marija Asumpta Strukar, Družba sestara Naše Gospe, Zagreb, 1997.

²⁸ Prepisivanje tekstova o kojem s. Beata govori ubrzo je preraslo u formiranje prve katoličke tiskare u bivšoj Jugoslaviji, u kojoj su tiskani i prvi brojevi periodike *Glas Koncila*.

se nadale da će u Belgiji dobiti širi uvid u kulturna i vjerska zbivanja, koja nisu dopirala iza željezne zavjese (Kujundžić 1980).

Nakon prihvaćanja belgijske ponude, Vrhovna uprava Družbe trebala je odlučiti koje će sestre poslati tamo. Ne želeći nikoga prisiljavati na odlazak iz domovine, časna majka Kujundžić odaslala je 23. travnja 1952. sestrama okružnicu moleći da joj se, preko samostanskih predstojnica, jave one sestre koje dobrovoljno žele ići u Belgiju i one koje se ne javljaju dobrovoljno, ali su spremne ići ako ih časna majka tamo pošalje (Poziv 1953).

Jedna od onih koje su se dobrovoljno javile bila je s. Fides Vidaković. Upravo nju, zajedno sa sestrama Leticijom Mrak, Anđelkom Kujundžić i Miroslavom Petrak, Vrhovna uprava odlučila je poslati u Belgiju. Uslijedilo je pripremno razdoblje u kojem je trebalo dobiti putovnice i naučiti francuski jezik. Za prve tri sestre nije bio veliki problem dobiti putovnice kod komunističkih vlasti, ali u slučaju s. Miroslave Petrak nastale su komplikacije, pa je časna majka, ne želeći gubiti vrijeme, odustala od njezina slanja u Belgiju i 29. svibnja 1952. Ministarstvu unutrašnjih poslova u Zagrebu predala molbe za prve tri sestre, ali i za sebe, jer ih je namjeravala otpratiti u Belgiju. No, vlasti joj nisu odobrile molbu za izdavanje putovnice, niti su uvažile žalbu na tu odluku, pa je morala odustati od praćenja sestara u inozemstvo. Nakon što su putovnice 30. kolovoza bile gotove, trebalo ih je poslati u Beograd kako bi na tamošnjim ambasadama sestre dobile vize za zemlje kroz koje su morale proći na putu do Belgije. Do 15. rujna stigle su i putne karte od Zagreba do Bruxellesa, a vrijedile su dva mjeseca. Što se tiče učenja francuskoga jezika, veliku žrtvu podnijela je s. Alix Lončarević, koja je u matičnoj kući Družbe u Zagrebu organizirala i držala poduke za sestre koje odlaze u Belgiju, ali i za druge sestre koje su željele naučiti francuski jezik (Izbor 1953).

Prije odlaska prvih triju sestara u Belgiju, časna majka Anđelina Kujundžić i s. Fides Vidaković pošle su 5. studenoga 1952. u posjet krašićkom uzniku Alojziju Stepincu tražeći njegov blagoslov.²⁹ Nastojale su ostati povezane s njime preko pisma i nakon odlaska u Belgiju. Svjedoči to sam Stepinac kada u pismu časnoj majci Anđelini Kujundžić 26. srpnja 1954. poručuje: „Kad budete imali prilike, posebno zahvalite u moje ime Vašim sestrama u Belgiji, od kojih sam za imendan primio jednu kartu. Kako se pak poštom ne služim već od 1945. godine iz važnih razloga, ne mogu im osobno odgovoriti, pa im šaljem umjesto toga svakoj po jednu spomen-sličicu, kad Vam se pruži prilika, da im ju dostavite“ (Stepinac 1998, 77)³⁰.

²⁹ Župnik Josip Vraneković zabilježio je 5. XI. 1952. u svom dnevniku: „Časne sestre Naše Gospe pohodile Preuzvišenoga“ (Vraneković 2006, 90.). Premda Vraneković ne navodi njihova imena, nedvojbeno je riječ o s. Anđelini Kujundžić i s. Fides Vidaković (Izbor1953; Vidaković 1953b).

³⁰ U knjizi je pogrešno navedeno da je pismo upućemo vrhovnoj poglavarici s. Beati Milašin, jer u to doba vrhovna poglavarica nije bila ona nego s. Anđelina Kujundžić, kojoj je Stepinac i uputio pismo.

Put u Belgiju

Na blagdan Krista Kralja 1952. u matičnoj kući Družbe u Zagrebu upriličena je svečana oproštajna akademija za sestre koje odlaze u Belgiju. Prethodno je svečanu misu predvodio današnji sluga Božji fra Ante Antić, koji je održao i prigodnu homiliju (Oproštaj 1953). Nakon toga uslijedila je akademija, koju je svojim govorom otvorila časna majka Anđelina Kujundžić (Program 1953). Nekoliko dana kasnije, 16. studenoga tri sestre određene za odlazak u Belgiju krenule su na put u ranim jutarnjim satima. Na zagrebačkom željezničkom kolodvoru ukrcale su se u vlak za Bruxelles. Do granice su s njima putovale časna majka Kujundžić i njezina zamjenica Beata Milašin. Od Jesenica, zadnje postaje prije prelaska jugoslavenske granice, tri redovnice same su vlakom prosljedile za Bruxelles (Odlazak 1953).

U svoj novi dom u premonstratskoj opatiji Bois-Seigneur-Issac u Belgiji sestre su stigle 18. studenoga 1952. Čim su se smjestile, prva poglavarica belgijske zajednice s. Fides Vidaković, započela je pisati samostansku kroniku riječima: „Umorne tijelom, ali poletne dušom, stupile smo danas na prag novog nam doma u oasi Bois-Seigneur-Issac, da u društvu s Njim, u Njemu i za Njega pregaramo, ljubimo i dad-nemo od sebe sve bez računa i kamate“.³¹

Već sutradan, 19. studenoga, s. Fides pismeno je obavijestila vrhovnu poglavaricu i sve sestre u Hrvatskoj o putovanju i smještaju u novom domu. Prvo pismo iz Belgije započela je riječima: „Dobra naša Časna Majko i drage Sestre! Ista Ljubav, radi koje smo imali snage, da Vas sve ostavimo i ogradimo se od Vas granicama, dočekala nas je ovdje, otkrivajući nam se u divnoj gostoljubivosti našeg novog obitavališta. Znamo, da su nas Vaše tople molitve pratile i mnogo Vam za njih zahvaljujemo! Mislim, da nemam sposobnosti detaljnog opisivanja, ali jer Vas sve pojedinosti zanimaju, pokušat ću“ (Vidaković 1953a, 19).

U nastavku pisma s. Fides slikovito opisuje put kroz Austriju i Njemačku do Belgije. U Bruxellesu ih je dočekao opat premonstratske opatije s priorom i još jednim subratom, te su sva trojica odvezli sestre do priorove majke, gdje je bio upriličen ručak. Nakon toga prosljedili su za opatiju, gdje je sestrama za stanovanje bila dodijeljena kuća na ulazu u kompleks opatije (Vidaković 1953a). Sama opatija bila je jedna od sedam premonstratskih opatija u Belgiji, a njome je upravljao opat koji je rezidirao u obližnjoj opatiji u Dinantu, koja je također bila pod njegovom upravom. U opatiji Bois-Seigneur-Issac premonstrati su imali uređene prostore za pojedince i grupe, koji su se tu povlačili u mir i tišinu te dolazili na duhovne vježbe. Upravo se tu otvorilo polje rada za sestre Naše Gospe, koje su bile zadužene za održavanje prostorija za duhovne vježbe i za održavanje velike opatijske crkve, ujedno svetišta Predragocjene Krvi Kristove. Također su održavale i kuću, koja je zidom bila spojena sa sestarskom, a u njoj su se nalazili stanovi za kapelana, priora i opata (Gdje stanuju 1953; Komu su otišle 1952; Što rade 1953).

³¹ ADSNG, *Kronika „Učiteljevog Odmarališta“ Bois-Seigneur-Issac: 18. XI. 1952. – 11. X. 1958. Dne 18. XI. 1952.*

Na službi u premonstratskoj opatiji Bois-Seigneur-Issac

Iako to nije bilo predviđeno, sestre su samo dva tjedna nakon dolaska u Belgiju morale preuzeti i posao u kuhinji, premda ni jedna od njih nije nikada prije bila kuharica.³² Prihvaćajući taj križ u duhu poslušnosti i predanja u volju Božju, kućna poglavarica belgijske zajednice s. Fides Vidaković objašnjava časnoj majci Anđelini Kujundžić nepredviđene okolnosti, koje su dovele do toga da su sestre morale preuzeti teški posao u kuhinji. Napominjući da se nije mogla tome oduprijeti, nego je zajedno sa sestrama pokazala dobru volju, s. Fides dodaje: „Nije mi nikako bilo moguće odbiti tu njihovu molbu, jer bi to bilo: tko tebe kruhom, ti njega kamenom“ (Vidaković 1953c, 31).

S. Fides progovorila je i o poteškoćama što ih je donijela nova služba u kuhinji: „Prvi i drugi dan smo do 3, pola 4 na podne i do pola 10 navečer brisali suđe. Jer kad smo mi ustali od stola, bilo je skoro 2, a navečer i prođe 8 h... To su samo prvi dani, sad već ide ljepše. Teškoća je i u tom, što je užina u 4 h, a i večera toplā...“ (Vidaković 1953b, 24). Poteškoću je stvarala i činjenica da s. Anđelka Kujundžić, glavna kuharica, nije dobro znala francuski, pa je prvih dana s. Fides morala stalno biti s njom u kuhinji i prevoditi upute dotadašnje kuharice i samostanskog priora, a kasnije joj je prevodila i recepte iz jedne kuharice (Vidaković 1953b; Vidaković 1953c). No, uvjeravajući časnu majku da sve dobro ide, s. Fides joj poručuje: „Ali budite potpuno mirni, mi smo veseli i spremni da dademo od sebe sve, što nam je samo moguće. Iz dana u dan natječe se jedna i druga strana, koja će koju više iznenaditi i obradovati“ (Vidaković 1953c, 32).

Sestarska požrtvovnost i marljivost u svim poslovima, pa i u nepredviđenoj službi u kuhinji, zadivila je premonstratsku zajednicu, što je očito iz pisma koje je njihov prior 1. prosinca 1952. uputio časnoj majci Anđelini Kujundžić. U pismu, između ostaloga, kaže: „Časna Majko! Moram Vam izraziti svu svoju zahvalnost radi dobrog izbora, što ste ga učinili u redovnicama, koje ste nam poslali. One su pune odanosti i dobre volje. Ono što nas je naročito frapiralo, to je dobar redovnički odgoj koji su one primile. A to se očituje osobito u finom uglađenom vladanju i solidnoj pobožnosti, koju one pokazuju. Neka Vas zato dragi Bog blagoslovi, kao i Vašu Kongregaciju. Sa svoje strane učinit ću sve što mi je moguće, da ništa ne uzmanjka Vašim dobrim redovnicama i da se osjećaju sretne ovdje. Imam dojam da su se one ovdje već jako dobro snašle“ (Vlč. Pater 1953, 25).³³

Opatija, koja se nalazila na osamljenom mjestu, kao i sam ritam i stil sestarskoga života, davao je sestrama osjećaj odsječenosti od svijeta. S. Fides doslovce poručuje časnoj majci da žive poput klauzurnih redovnica: „Malo pomalo postat ćemo ovdje

³² Tu činjenicu s. Fides je u samostanskoj kronici kratko prokomentirala: „Velika odgovornost, a iskustva nikakvog! – Zato je naše predanje u Providnost Božju beskrajno!“ (*Kronika „Učiteljevog Odmališta“*, dne 24. XI. 1952.)

³³ Koliko su premonstrati bili oduševljeni sestrama svjedoči i činjenica da je opat samostana tražio da časna majka pošalje u Belgiju još nekoliko sestara, koje bi bile na službi u opatiji u Dinantu, gdje je on rezidirao upravljajući s oba samostana (usp. F. Vidaković, *Četvrto pismo*, str. 35).

kao klauzirani (!) red, toliko smo separirani od svijeta. I u odio gdje imamo blagovaonu, uz kuhinju, sa hodnikom i špajzom, ne smije nam nitko unići osim P. Priora. Tako ćemo imati i svoj vrt zaseban. A u njihovom, koji je također klauzura, nalazi se povrće i voće. Zato kadgod nam što treba, naručujemo kod vrtlara..." (Vidaković 1953c, 33).

U ozračju radosnog, premda često napornog obavljanja svakodnevnih poslova, sestre su dočekale prvi Božić u tuđini. Tom prigodom s. Fides u samostanskoj kronici piše: „Božić nam nestao u množini poslova i sva je naša molitva tih blagdanskih časova bila tek jedan neprestani ofertorij umornih udova i duha! Tek drugi dan Božića dospjeli smo zapjevati u kapelici naše lijepe bož. pjesme i zaroniti u divno Ortaštvo Betlehemske Noći!“³⁴

Časopis Zvona iz daljine

Kako bi sestrama u Jugoslaviji i onima koje su otišle u Belgiju omogućila bolju međusobnu povezanost, časna majka Anđelina Kujundžić pokrenula je izdavanje glasnika, koji će uglavnom donositi podatke o sestrama u Belgiji, ali, premda u manjoj mjeri, i o onima u domovini. Prvi broj te interne informativne periodične publikacije, koja je dobila naziv *Zvona iz daljine*, a uređivala ju je s. Marija Dolorosa Tomurad, izišao je za Uskrs 1953. u formatu A5.³⁵ S. Fides već od prvoga broja svojim napisima svjedoči o životu sestara u Belgiji, koji je uglavnom bio ispunjen radom u premonstratskoj opatiji, ali je ipak ostavljao dovoljno vremena za duhovno i kulturno uzdizanje sestara. Od prvih pisama sestrama, koji ponekad podsjećaju na impresivne putopise, preko raznih proznih napisa i izvještaja, do kroničarskih zapisa, s. Fides svjedoči o teškom i napornom, ali predanom i požrtvovnom radu, ispunjenom ljubavlju prema premonstratskoj zajednici i sestrama u domovini. U glasilu *Zvona iz daljine* s. Fides je objavila sedamnaest priloga za koje sa sigurnošću možemo utvrditi da ih je ona napisala. No, mnoštvo priloga je nepotpisano, pa je nemoguće utvrditi koja ih je sestra napisala. Da je to moguće, broj priloga s. Fides nedvojbeno bi bio veći.

Glasilo *Zvona iz daljine* s. Fides je pružilo prostor ne samo za informiranje sestara u domovinu o životu belgijske zajednice, nego i za objavljivanje njezinih književno-umjetničkih radova i vjerskih promišljanja, koja nerijetko prelaze u mistične tekstove. Dapače, čak i one tekstove, koji su po naravi trebali biti informativni, često je pisala u formi impresivnih i mistikom protkanih literarnih uradaka. Vidi se to već iz njezinog *Prvog pisma* iz Belgije, ujedno prvog napisa u glasilu, koje ne donosi

³⁴ *Kronika „Učiteljevog Odmarališta“*, dne 27. XII. 1952.

³⁵ Glasilo je izlazilo kao brošurica u prosjeku s 40 stranica, a sestre su je umnažale strojopisom, prativši naslovnicu svaki put drugim crtežima, koji su uglavnom bili kolorirani. Osim o Božiću i Uskrsu, glasilo je ponekad izlazilo i u posebnim prigodama, a od 1956. umnažano je ciklostilom u privatnoj sestarskoj tiskari. Uredništvo je 1959. preuzela s. Marija Bogdana Vuković, koja je tu službu obavljala do 1964., kada je izišao osamnaesti, ujedno i posljednji broj *Zvona iz daljine*. (Oršolić 2010)

tek jednostavni izvještaj o putovanju sestara do Belgije, nego je više putopis protkan mnoštvom impresivnih dojmova i dubokom duhovnom poveznicom, utemeljenom na stavu divljenja prema djelu Božanskoga Umjetnika i na potpunom predanju Providnosti, koja vodi sestre do njihovog novog doma. Ustvrdivši kako im na prelasku jugoslavenske granice zvon s obližnjeg crkvenog tornja šapnuo da su „nepoznate daljine tek veo, za kojim se skriva sva raskoš duhovnih dobara“, s. Fides dodaje: „Razumjele smo taj nečujni šapat, zaklopile vjeđe i prepustivši se Očevom krilu, jurili dugim, mračnim tunelom oko četvrt sata... Šutnja i tama u tim posljednjim trenutcima [u domovini, o.p.] tako su nam dobro došle... Čas prije, plavo nebo i odraz sunčanih zraka, poslije mračnog tunela sivo nebo i osniježeni obronci i livade. Kao i život: Izmjena radosti i boli...“ (Vidaković 1953a, 20). U nastavku opisuje put kroz Austriju, koji je bio „pun prirodnih ljepota, koje su uspjele da nas omame i potisnu u nama tugu rastanka“, i kroz Njemačku, te kaže da su stigle u Salzburg kada je mrak bio „već poljubio zemlju, a večernja svježina prodirala je kroz hodnike vlaka“ (Vidaković 1953a, 20). Nakon dolaska na konačno odredište, u premonstratsku opatiju, opisala je izgled opatije sa crkvom, te sestarskoga stana, ne propuštajući pri tom detalje poput plavih kamenih pločica u prizemlju, uskih, žutih drvenih stuba, okruglog stola sa starinskim stolicama (Vidaković 1953a).

Veliko divljenje prema prirodi, koja je u njenim očima uvijek veoma uspjele djelo Božanskoga umjetnika, s. Fides je pokazala i u kratkom putopisu prigodom hodočašća u belgijsko marijansko svetište u Beauraingu. No, u tom putopisu očituje se i njezina zaokupljenost detaljima, koji je potiču na dublje razmišljanje, neminovno vezano uz vjerske osjećaje. U tom kontekstu, zanimljiva je njezina refleksija na žitna polja, koja je putem promatrala: „Gledajući uz put divna žitna polja, čisto spontano sam se sjetila na one hiljade i hiljade ljudi, koji trpe na duši i tijelu, a možda nema tko da ih utješi“ (Vidaković 1955c, 31).

U uskrsnom broju *Zvona iz daljine* iz 1954. s. Fides, potaknuta primjerom jednog uzornog premonstrata u opatiji Bois-Seigneur-Issac, objavljuje svoje razmišljanje na temu *Budimo i mi drugi Isus!* Na početku teksta, prepuštajući se mističnom zanosu, piše: „Je li ikada tko kušao izgovoriti riječ Isus, tako, kao da je sričući htio u svako slovo staviti svu svoju ljubav, nadu i strah i cijelo svoje biće? Ako je, onda je sigurno osjetio u sebi nešto nadnaravno. Jer samo tako bi, uz milost, shvatio pravi smisao riječi: Postati, biti, drugi Isus – žarište ljubavi! – To znači biti kopija ljubavi, živjeti životom ljubavi za svoju okolinu...“ (Vidaković 1954b, 11-12).

U nastavku teksta, s. Fides opisuje dotičnog premonstrata, za kojega kaže da propovijeda ne toliko riječima, koliko primjerom uzorna života, a svojom pojavom kao da „apelira na svakog redovnika današnjice, koji u žurbi ovoga duha svijeta, što se i u samostane pomalo uvlači, misli da se sada ne može provoditi onaj duboki život kontemplacije i sjedinjenja“. Premda je zauzet brojnim obvezama, on ipak „danas u XX. vijeku, s nekim nadnaravnim smiješkom na licu ima vremena sate i sate proboraviti pred Tabernakulom“, što pozitivno utječe i na njegovu izvanjsku pojavu, koja nikada ne odaje dojam užurbanosti ili nervoze. „Naprotiv,“ – kaže s. Fides – „imam dojam kao da vidim dijete čisto i bezazleno, kako počiva na rukama Očevim. On

je u Bogu... Ugledate li njega da dolazi, bez promišljanja možete uzviknuti: Dolazi Isus!“ (Vidaković 1954b, 12).

U jednom drugom tekstu s. Fides piše o prosjaku kojega sestre često susreću. Ri- ječ je o iznemoglom starcu, u čijem jednom oku „ključa bol“, ali „zato vas s drugim tim blaže gleda“. Opisujući jednu zgodu u kojoj je zablislala „ljepota njegova srca“, s. Fides kaže da ju je „pohranila u svojoj duši kao nezaboravnu meditaciju“ te pri- povijeda: „Siromah, nema ništa do onih krpa, što su na njemu, a u njemu gori želja da i on nešto udijeli nama! Jednog sunčanog popodneva zazvoni na našoj porti, ali ne da zaprosi kruha i šalicu kave kao obično, nego mi s jednim neiskazanim izrazom čiste radosti pruži nekoliko novih svežnjica vrpca za cipele. ‘Ovo je za vas!’ Blaženo se smiješio...“ (Vidaković 1955a, 4).

Kazavši za toga prosjaka da je uzvanik „kraljevske ljepote i dobrote“, koji posje- duje „velikih zemaljskih dobara“ i pitajući se kako uzvratiti na tu „kraljevsku gestu u prosjačkom kaputu“, s. Fides svoje promišljanje zaključuje stavom divljenja prema prosjaku, čija je pojava za nju „divna propovijed bez riječi... i jedna zraka svijetla s Neba“ (Vidaković 1955a, 4-5).

Čak i male, naoko neznatne stvari s. Fides su znale potaknuti na duboko razmi- šljanje. Pišući kako se čudila i gotovo zgražala kada je prvi put u Belgiji vidjela redov- nicu na biciklu, s. Fides otkriva kako je nakon nekog vremena, na poticaj belgijskih uršulinki, i sama sjela na bicikl. To ju je potaknulo na dublje razmišljanje, koje zapo- činje slikom dječjih čela, koja su „prepuna uskličnika i upitnika, kao vedre noći blista- vim zvjezdicama, dok ih iskustva života ne počnu brisati s njihova obzortja“ te nastav- lja: „Međutim, radi naše ljudske ograničenosti, u nama se uvijek pojavljuju novi i novi upitnici, te se mi i unatoč minolog djetinjstva čudimo čas ovom – čas onom! Iznena- đuju nas tolike geste i slabosti onih, koje u životu susrećemo. Pa ipak, nakon izvjesnog vremena povedemo se i mi za onim, čemu smo se nekada strahovito čudili, počnimo i mi slabost, nad kojom smo se možda čak i zgražali“ (Vidaković 1954g, 19).

I u kroničarskim zapisima, koje je s. Fides objavljivala u glasilu *Zvona iz daljine*, očituje se njezin istančan lirski duh, ali također prožetost nostalgičnim osjećajima i prirodna sklonost ka traženju dubljega značenja, u svim, pa i naoko neznatnim događajima. Opisujući dolazak biskupa prigodom dijeljenja sakramenta potvrde u opatijskoj crkvi, naglašava da crkva, unatoč ukrašenosti, na nju nije ostavljala dojam topline: „Pa ipak, sve je to za nas ljude s toplog juga bilo odviše hladno i ukočeno – i naše su oči postajale pomalo tužne, pomirivši se s tom jednostavnošću dočeka, da se opet začude krizmanicima bez bjeline, što je tamu naše crkve činilo još tamnijom“ (Vidaković 1955b, 38).

Razlike u običajima i u naravi hrvatskog i belgijskog čovjeka nije promaknula s. Fides ni kada su ih uršulinke zamolile da preuzmu izradu ukrasa za godišnju karita- tivnu prodajnu izložbu u njihovom samostanu. Tom prigodom s. Fides bilježi neko- liko osobnih dojmova: „Ova mala zgodna iznijela je na pozornicu razliku romanskog i slavenskog karaktera! Da, istina je, ovdje se ljudi nikada ne muče odviše s poslom! I mislim da se ne varam, ako tvrdim, da niti ne poznaju što to znači dati se udarnički, svim svojim silama na kakav posao, ne gledajući na sat, ne razlikujući noć od dana.

Šutljivi zidovi naših dragih samostana u domovini znali bi zacijelo pričati o nebrenim satima rada u noćnoj tišini. Ne znam da li bi koja od naših sestara učiteljica ustupila u potpunosti taj zanimljiv rad s dječjim crtankama nekom drugom posve stranom! I to samo zato, da bude nešto ljepše?! Ako bi se rezoniralo još dalje, uočilo bi se što šta.“ (Vidaković 1955b, 40).

Večer prije održavanja jedne druge dobrotvorne manifestacije, opatijski prior zamolio je s. Fides da nariše reklame za ono što će se prodavati u dobrotvorne svrhe. Pri tom joj je donio rabljeni i zgužvani papir, a na njezino pristojno pitanje o mogućnosti nabave novoga papira, odgovorio je da će, zbog uštede, biti dobar i taj stari. „Teško mi je bilo“ – kaže s. Fides – „razumjeti tu njihovu ekonomiju u času kad se radi o tako velikim dobitcima, a posjetioca će biti sa svih strana Belgije“ (Vidaković 1955b, 41).

S književno-umjetničke strane svakako je najzanimljivija zimska kronika, objavljena u uskrsnom broju glasila za 1956. godinu. Budući da je siječanj već na izmaku, „mnogo ljudsko srce potihlo već i triumfira u radosti, da će ove godine izmaći oštroj zimi sa svim njenim posljedicama. Kad najednom evo sjevernog vjetra u svoj svojoj okrutnosti i sili! Zahladilo najednom, te počеше cvokotati i ljudi i zidovi; vrbaci se posakrivaše, a bijeli golubovi s niske opatijske strehe melankolično zagukaše...“ (Vidaković 1956, 24).

U nastavku zimske kronike, s. Fides slikovito opisuje svu težinu zimske realnosti sestarske zajednice: „Živa se naglo spustila sve do -15°C . U jednom danu sve se naglo sledilo, zabijelili se krovovi i putovi, a sva prozorska okna ukrasiše se divnim snježnim freskama. Nije studen htjela poštedjeti ni nježno cvijeće, koje je za vremena bilo otpremljeno u unutarne prostorije, smrzlo mu se srce, a topla boja zelenila počela je brzo blijedjeti, da mu konačno iščezne i zadnji čar ljepote, a tuga mrtvila ostade jedino sjećanje. Veljača brije do kosti, a dragi naš vjetar kao da je pobjesnio, samo nas šiba i vitla, te i ono malo kukavne topline, što se vješto sakrila u kutove naše tihe zbornice, potjerao sa ciničkom zlobom napolje“ (Vidaković 1956, 24).

Zbog velike hladnoće, sestre su zamolile priora opatije da im dopusti preseliti se u gostinjac za one koji dolaze na duhovne vježbe, jer je gostinjac topliji, a duhovne vježbe se trenutno ne održavaju. On je odmah pristao pa su sestre, „dok su hladne, ali uvijek drage nebeske luči treperile na tamnom nebeskom svodu, a nježne svijetle iskre svjetlucale“, napustile svoju kuću i prešle u gostinjac gdje je svaka sestra „dobila svoju sobicu, taj rijetki privilegij redovničkog siromaštva, odviše udoban krevet i priliku da iskoristi taj neočekivani komfor za svoje posvećenje“ (Vidaković 1956, 25).

Veoma slikovito s. Fides opisuje i probleme vezane uz zaleđeni put, kojim sestre svakodnevno prolaze: „Da bude zima još zanimljivija, došla nam je u društvu s opasnom poledicom! Naš dragi slavni put, koji je već četiri puta izmijenio svoje lice, zablistao se sad kao ogledalo, tako da nam se u nutrini i spontano nešto pokrene, već prije nego zakoraknemo na taj, sad avanturistički izlet. Puna dva tjedna ista zanimljiva igra po sklizavom putu, ali ni jedna od nas nije izmjerila zemlju, jer se i mi po primjeru nekih poslužismo preventivnim sredstvima, malo smiješnim, ali korisnim! Omotismo dobro starim krpama stopala, pa tako – ali samo u tmici – junački na

put! Naravno, dogodi se da koja i izgubi svoje suvremene 'sklizaljke', već na po puta, pa potihno jadikuje, dok sa ukočenim prstima opet ne uspostavi saobraćajnu vezu... Nije ni čudo, jer se živa spustila sve do $-25^{\circ}\text{C}!!!$ " (Vidaković 1956, 25-26).

Napajanje na izvorima

Prve godine života u Belgiji s. Fides je iskoristila i za zблиžavanje s tamošnjim sestrama Naše Gospe, koje su svoju kuću maticu imale u Jupilleu. Nakon nekoliko razmijenjenih pisama (Vidaković 1954c), s. Fides je 19. studenoga 1953. otišla na nekoliko tjedana u posjet sestrama u Jupilleu, kako bi uz njihovu pomoć bolje naučila francuski jezik, ali i običaje zemlje u kojoj živi. No, također se nadala da će joj boravak u većoj zajednici pomoći da se duhovno osvježi i da se bolje upozna s poviješću i karizmom Družbe sestara naše Gospe.³⁶

Iz njezinih pisama časnoj majci Anđelini Kujundžić vidi se da je s. Fides bila oduševljena gostoljubivošću sestara, ali i redovničkim duhom, koji je vladao u toj zajednici. Ne skrivajući oduševljenje, o tome sama piše: „Ali duh! I to duh siromaštva, me zapanjio – i osvojio! (...) Duh naših sv. Osnovatelja živi još punom svježinom u tim zidinama samostana, premda je duh svijeta tako blizu da zatruje i oslabi sve! – Da Vam samo šapnem jednu divnu konkretnost: Te najotmjerenije sestre jedu uvijek samo iz jednog plehnatog tanjura, na stolovima bez stolnjaka, svaka na svojoj maloj salveti! Izuzev najvećih blagdana uvijek se kod stola šuti, a na večernjoj molitvi uvijek zvonu veliko zvono u 8 i tri četvrt 9, nakon rekreacije, koja je počela u 8 sati“ (Vidaković 1954f, 31).

Opisujući svoj boravak u Jupilleu kao „radost za dušu, užitek za oko“, s. Fides opisuje svoje dojmove sa svečane liturgijske molitve: „Duša mi je zaronila u more tih liturgijskih tonova, koji nas tako priljubljuju majci Crkvi, a misli mi preskočiše vjerkove, da se zaustave na pragu mattaincourtskog samostana, u dane naše Bl. Majke.“³⁷ S kakvim je poletom duha pjevala sv. Oficij Ona, koja je životom svojim zacrtala putokaz kasnijim pokoljenjima Marijine Kongregacije? Čitavim bićem prostruji mi

Slika 1. Sestre Anđelina Kujundžić (lijevo) i Fides Vidaković u Belgiji

³⁶ Usp. *Kronika „Učiteljevog Odmarašća“*, dne 19. XI. 1953.

³⁷ Misli na bl. Alix le Clerc (1576. – 1622.), utemeljiteljicu Družbe sestara Naše Gospe.

osjećaj tihe sreće, koja je mojoj duši dala naslutiti jedinstvo našeg poziva, naših ideala i naše ljubavi... (...) U obliku tajanstvene procesije, napustile su redovnice u dugim crnim plaštevima, sklopljenih ruku i oborenih pogleda – kapelu, a meni se u taj tren pričinilo da iz pojedinih uniforma oživljuju likovi naših prvih nepoznatih sestara, koje su Mu darovale mladost i ljubav kod Jaslica. Nije li ovaj divni sklad neposredna baština naše blažene Majke i ‘Dobrog Oca’?³⁸ Tu se prepliću molitve i odgoj, pregaranje i djelotvorna ljubav, šutnja i polet za najčišće ideale! ‘O da i naše oranice uskoro ožive!’, bio je snažni krik mojeg srca. Suton je već cjelivao gola stabla, oko kojih su se nečujno provlačile tajanstvene sjene mraka, kad sam – napuštajući lijepo svetište – potražila očima veliki bijeli spomenik ‘Dobroga Oca’ što resi vrt pred vestivalom samostana. S puno pieteta, pod dojmom proživljene večeri, približila sam se kipu i uzdignuvši se na prste poklonila mu cjelov zahvalnosti u ime svih mojih sestara, od kojih me sada rastavljaju prostorne daljine“ (Vidaković 1954a, 10-11).

I sestre iz Jupillea bile su oduševljene sa s. Fides, što svjedoči pismo dviju sestara hrvatskoga porijekla, koje su živjele u toj zajednici, časnoj majci Anđelini Kujundžić (Leta i Kristofora 1954), ali i pismo s. Teotime, zamjenice tamošnje vrhovne poglavarice, koja časnoj majci Kujundžić piše: „Mi smo bile jako sretna, što smo primile Mere Fides, koja nas je jako edificirala. Ona je tako dobra, tako redovnička – pobožna! Uvijek ćemo biti vrlo sretna da primimo jednu ili drugu od Vaših kćeri i da Vam učinimo uslugu čisto iz sestrinske ljubavi, znajte moja Č. Majko to sigurno i nemojte se bojati da ćete nas izrabljivati. – Mi smo tako sretna što se osjećamo sjedinjene sa svima Vama! Recite i dragoj Mere Fides kako bismo mi bile sretna da ju još jednom primimo ili koju od njenih kćeri“ (Marija Theotima 1954, 31).

Kućna poglavarica u Liègeu

Nastojeći proširiti svoju djelatnost u Belgiji, sestre Naše Gospe prihvatile su 1956. vođenje kućanstva u svećeničkom Collègu u Liègeu. Prvom poglavaricom novoosnovane zajednice imenovana je s. Fides Vidaković, koja je sa s. Anđelkom Kujundžić 31. listopada 1956. stigla u Liège.³⁹ Sutradan je s. Fides u samostansku kroniku zapisala da su došle „na novo polje ljubavi i žrtve za slavu Božju, vlastito posvećenje i da djelotvornom ljubavi pomognu svoje drage sestre u domovini“.⁴⁰ Nekoliko dana kasnije, 7. studenoga 1956. pridružile su im se još dvije sestre.⁴¹

Prije dolaska hrvatskih sestara Naše Gospe, u Liègeu su radile redovnice neke njemačke družbe. Pošto su svojim nasljednicama dale osnovne upute o službi koju im predaju, 15. studenoga napustile su Liège.⁴² Petnaest dana kasnije, 30. studeno-

³⁸ Misli na sv. Petra Fouriera, utemeljitelja Družbe sestara Naše Gospe.

³⁹ Usp.: *Kronika „Učiteljvog Odmarališta“*, dne 31. X. 1956.; ADSNG, *Kronika zajednice Liege: 1. XI. 1956. – travanj 1966.* Dne 1. XI. 1956.

⁴⁰ *Kronika zajednice Liege*, dne. 1. XI. 1956.

⁴¹ Usp. Isto, dne 7. XI. 1956.

⁴² Usp. Isto, str. 15. XI. 1956.

ga s. Fides je u samostanskoj kronici kratko prokomentirala njihov rad i boravak u Liègeu: „Naše predšasnice bile su vrijedne Marte, nalazeći radost da mnogo rade za naše svećenike u Collègeu bez trunke ambicije i želje da nauče jezik koji bi omogućio više vrhunaravne blizine, dok mi drukčije gledamo, pa nam se ova šutljiva komunikacija čini malo i smiješna, a i teška.“⁴³

Mjesec dana nakon dolaska u Liège s. Fides je u samostanskoj kronici sažeto opisala ritam života i izrazila svoje dojmove: „Dani prvog mjeseca u novom obitavalištu lete u snalženju, radosnom prihvaćanju i tihom pregaranju za Onoga koji nas želi ovdje imati, da Mu životom skrivenim i jednoličnim svjedočimo ljubav ... Prvi dojmovi slažu se u svakoj od nas, dok oči srca i duše žele otkriti što više dubine i svjetla u svemu ovom, možda odveć službenom i hladnom za našu nisku slavensku ćud.“⁴⁴

Život sestarske zajednice u Liègeu, kao i sestara u premonstratskoj opatiji Bois-Seigneur-Issac, prolazio je u svakodnevnim kućanskim poslovima. Iz činjenice da se s. Fides za boravka u Liègeu nije bavila spisateljskim radom ni objavljivala svoje napise u glasilu *Zvona iz daljine*, može se zaključiti da joj količina poslova nije ostavljala vremena za to. Premda je takav stil života mogao stvoriti određenu monotoniju, ipak nije naštetio naravi redovničkoga života, koji je pod vodstvom kućne poglavarice s. Fides bio na zavidnoj visini. Svjedoči to časna majka Anđelina Kujundžić, koja nakon prve kanonske vizitacije 12. kolovoza 1958. u samostanskoj kronici piše: „S pomoću Božjom završila sam vizitaciju u ovoj kući gdje u tuđini žive i rade moje 4 sestre. Radujem se što sam našla sređenu kuću i jednu od najurednijih filijala naše Družbe, gdje se može provoditi život zajednički najsličniji onome u našoj Kolijevki. Hvala Bogu! (...) Druga još veća radost je ta što u kući vlada pravi Družbin duh, pa su sve sestre privržene svemu što je Družbino i svaka prema svojim silama radi oko savršenosti u duhu Sv. Pravila. – Dnevni red se vrši zajednički kao rijetko u kojoj maloj kući i dosta redovito mogu [sestre] ići na počinak. Sve je to plod dobre volje naših sestara ali i dobro uređenih prilika u Collègeu. Međusobni odnosi su sređeni uz ono malo nesporazuma ili sukoba bez kojih ne može biti nijedna ljudska zajednica. Sestre su vesele i zadovoljne te vidljivo baš nastoje da brzo zaborave što ih dira. To je veoma utješno za svaku od njih i za mene, jer je znak da je duh Božji među njima.“⁴⁵

Na službi poglavarice u Liègeu s. Fides se zadržala sve dok nije odlučeno da se vrati u domovinu. Filijalu je napustila 8. rujna 1959.⁴⁶ na veliku žalost sestara koje su tamo ostale. Njihove osjećaje najbolje je sažela samostanska kroničarka, koja 9. rujna, dan nakon odlaska s. Fides, piše: „Prvi dan bez naše časne Predstojnice Fides. Svi smo bili snuždeni, svaki na svojoj dužnosti, a kućom je vladala neka tajanstvena šutnja.“⁴⁷

⁴³ Isto, dne 30. XI. 1956.

⁴⁴ Isto, dne 30. XI. 1956.

⁴⁵ Isto, dne 12. VIII. 1958.

⁴⁶ Usp. Isto, dne 8. IX. 1959.

⁴⁷ Isto, dne 9. IX. 1959.

Zaključak

Iz života s. Fides Vidaković zacijelo su nam najslabije bile poznate godine koje je provela u Belgiji. Stoga sam u ovome članku obradio upravo tih sedam godina njezina života, od 1952. do 1959. Kroz to doba upravljala je prvo sestarskom zajednicom u premonstratskoj opatiji Bois-Seigneur-Issac, a potom zajednicom u svećeničkom Collègu u Liègeu. Ne samo da je kao predstojnica tih zajednica snažno utjecala na organizaciju rada i života u njima, nego je također svojom osobnošću pozitivno djelovala na formiranje redovničkoga života u njima i izgrađivala sestre vlastitim primjerom uzornoga života. Iz Belgije se nerijetko javljala u sestarskom glasilu *Zvona iz daljine*, gdje je objavila svoje prve literarne uratke i pismima obavještava sestre u domovini o životu belgijske zajednice, ali i o svojim kontaktima s belgijskim sestrama Naše Gospe. Susreti i prijateljska suradnja s njima omogućili su joj da bolje upozna povijest i karizmu Družbe sestara Naše Gospe, te da tim iskustvom obogati sestre u domovini. Kada se sagleda sedam godina koje je s. Fides Vidaković provela u Belgiji, gotovo se sam od sebe nameće zaključak da ta redovnica zaslužuje mnogo više prostora nego li joj je ovdje posvećeno. Ipak, i ovaj „isječak“ iz njezinog bogatog životnog puta ukazuje na osobu koja je vrijedna naše pozornosti. Stoga bi njezin životopis bilo poželjno predstaviti u opširnoj kritičkoj monografiji, a izbor iz objavljenih i neobjavljenih pisanih djela u zasebnome svesku.

Literatura:

Gdje stanuju? 1953. Gdje stanuju naše Sestre? U: *Zvona iz daljine* 2: 13-14.

Izbor. 1953. Izbor. U: *Zvona iz daljine* 1: 4-6.

Komu su otišle? 1953. Komu su otišle naše Sestre? U: *Zvona iz daljine* 2: 6-9.

Kronika Novicijata 1943-944. – 1953. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Kronika novicijata 1960-68. g. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Kronika Novicijata od 1980. do 1986. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Kronika „Učiteljevog Odmarališta“ Bois-Seigneur-Issac: 18. XI. 1952. – 11. X. 1958. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Kronika zajednice Liege: 1. XI. 1956. – travanj 1966. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Kronika zajednice u Remetama 1982., 1983., 1984. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Matrikula. *Matrikula Družbe sestara „Naše Gospe“ – Zgb.* (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).

Odlazak. 1953. Odlazak. U: *Zvona iz daljine* 1: 15-19.

Oproštaj. 1953. Oproštaj. U: *Zvona iz daljine* 1: 7-9.

Poziv. 1953. Poziv. U: *Zvona iz daljine* 1: 2-3.

- Program. 1953. Program. U: *Zvona iz daljine* 1: 9-14.
- Spisi s. Marije Fides Vidaković. (Arhiv Družbe sestara Naše Gospe u Zagrebu).
- Što rade. 1953. Što rade naše Sestre? U: *Zvona iz daljine* 2: 10-11.
- Kapitanović, Vicko. 2004. *Kristu suobličen. Život i vrline fra Ante Antića (1893-1965)*. Zagreb – Split: Katolički bogoslovni fakultet – Vicepostulatura o. fra Ante Antića.
- Kujundžić, Anđelina. 1980. *Povijest Družbe sestara Naše Gospe*. Zagreb: Družba sestara Naše Gospe.
- Leta i Kristofora. 1954. *Bien chere Reverende Mere*. U: *Zvona iz daljine* 1: 29.
- Marija Theotima. 1954. [Pismo časnoj majci M. Anđelini Kujundžić] U: *Zvona iz daljine* 1: 31.
- Milašin, Marija Beata. 1997. Otac fra Ante Antić idejni utemeljitelj naše „tiskare“. U: Marija Asumpta Strukar (ur.). *Majka Beata Milašin (1916.-1996.)*. Život, zapisi i sjećanja. Zagreb: Družba sestara Naše Gospe, 60-63.
- Oršolić, Marija Stanka. 2010. *Časopisi sestara „Naše Gospe“ kroz svoju povijest*. U: *Glasilno Družbe sestara Naše Gospe* 2: 25-31.
- Stepinac, Alojzije Viktor. 1998. *Pisma iz sužanjstva (1951.-1960.)*. Zagreb: Postulatura Sluge Božjega Alojzija Stepinca.
- Vidaković, Marija Fides. 1953a. *Prvo pismo*. U: *Zvona iz daljine* 1: 19-23.
- Vidaković, Marija Fides. 1953b. *Drugo pismo*. U: *Zvona iz daljine* 1: 23-25.
- Vidaković, Marija Fides. 1953c. *Četvrto pismo*. U: *Zvona iz daljine* 1: 31-36.
- Vidaković, Marija Fides. 1954a. *Radost za dušu, užitek za oko!* U: *Zvona iz daljine* 1: 10-11.
- Vidaković, Marija Fides. 1954b. *Budimo i mi drugi Isus!* U: *Zvona iz daljine* 1: 11-13.
- Vidaković, Marija Fides. 1954c. *U Kristu draga Č. Majko!* U: *Zvona iz daljine* 1: 27.
- Vidaković, Marija Fides. 1954d. *Predraga Č. Majko!* U: *Zvona iz daljine* 1: 28-29.
- Vidaković, Marija Fides. 1954e. *U Isusu draga Č. Majko!* U: *Zvona iz daljine* 1: 29-30.
- Vidaković, Marija Fides. 1954f. *Predraga naša Č. Majko!* U: *Zvona iz daljine* 1: 30-31.
- Vidaković, Marija Fides. 1954g. *Život postepeno sahranjuje i naša čudenja.....* U: *Zvona iz daljine* 2: 19-20.
- Vidaković, Marija Fides. 1955a. *Srce jednog prosjaka. Crtica iz Belgije*. U: *Zvona iz daljine* 2: 4-5.
- Vidaković, Marija Fides. 1955b. *Bois-S-I*. U: *Zvona iz daljine* 2: 38-42.
- Vidaković, Marija Fides. 1955c. *Izlet u marijansko svetište – Beauraing*. U: *Zvona iz daljine* 3: 13-16.
- Vidaković, Marija Fides. 1956. *Nešto iz zimske Kronike u Bois-Seigneur-Isaac*. U: *Zvona iz daljine* 1: 24-26.
- Vlč. Pater 1953. Vlč. Pater Prior. U: *Zvona iz daljine* 1: 25.

Vraneković, Josip. 2006. *Dnevnik. Život u Krašiću zaslužjenog nadbiskupa i kardinala Alojzija Stepinca: Knjiga I.: Svesci 1. i 2. (prvi dio): 4. XII. 1951. – 31. XII. 1953.* Zagreb: Postulatura blaženoga Alojzija Stepinca.

Summary

The Belgian years of sister Fides Vidakovic

This work presents activities of s. Fides Vidakovic (1921-2003), a nun from the Congregation of the Sisters of Our Lady in Belgium, is based on archival and published sources. First, there is her brief biography and activities and then a detailed description of reasons for her departure to Belgium. S. Fides went there with the first sisters in 1952 and managed a household with them in Premonstratensian Bois-Seigneur-Isaac Abbey to 1956. Then she went to the priest Collège in Liege, where she stayed until 1959, when she returned to Zagreb. She strongly influenced the formation and organization of work and life in both communities by acting as a head of sister communities in both institutions. From Belgium she often contacted the journal „Bells from afar“, published by the Sisters of Our Lady in Zagreb from 1953. She was also connected with the Belgian Sisters of Our Lady, which enabled her to get to know the history and charisma of the Sisters of Our Lady and enrich the Croatian sisters with that experience.

Keywords : Fides Vidakovic, The Congregation of the Sisters of Our Lady, Belgium, Bois-Seigneur-Isaac Abbey, Liege, Bells from Afar.